

ture, skupaj smo razdelili nekaj tem na delovne skupine po dve in dve dijakinji, in prepustila sem jim, da si same po vprašalnicah ETSEO izdelajo program dela z informatorji. Mislim, da se je tako po rezultatih dela kakor po odmevu med dijakinjami zaupanje kar obneslo. V skupini smo poleg tega poskušali zajeti ves potek etnološke raziskave določenega kraja oziroma področja, da bi tako prikazali raznovrstnost dela etnologa in popestrili dejavnost skupine. Čeprav smo pravzaprav vse te točke le površno obdelali oziroma nakazali, pa mislim, da je takšen program le prispeval k boljši motivaciji.

Program je obsegal:

1. pregled literature (Krajevni leksikon, Rutarjeva Zgodovina Tolminske, Bovško berilo),
2. pregled virov (Bovško kroniko lokalne kronistke-učiteljice, pregled dosedanjega zbiranja etnološkega gradiva OŠ Bovec),
3. terensko delo in pisanje terenskega dnevnika,
5. snemanje s filmsko kamero,
6. snemanje z magnetofonom,
7. risanje — skica stare bovške hiše in skica planine Mangart, tako da smo planino premerili kar s koraki,
8. obdelava demografskih podatkov Matičnega urada Bovec,
9. prepis terenskih dnevnikov v etnološko kartoteko,
10. priprava razstave.

Program se zdi na prvi pogled res natančan, vendar so dekleta pokazala iz-

redno prizadevnost in pripravljenost za delo. Tako so me npr. prijetno presenetile, ko sem ugotovila, da so z navdušenjem pripravljene vstajati ob 4. uri zjutraj, da bi se udeležile jutranje molže in odhoda ovc na pašo na planini Mangart. Seveda smo se popoldne povzpeli še na vrh Mangarta, pa dekleta niso bila nič kaj utrujena. Končni rezultat dela etnološke skupine se je pokazal na razstavi, pravzaprav pa že pri pripravah na razstavo, ko so dekleta spoznala tudi neprijetno stran etnološkega dela — urejanje gradiva, tipkanje kartoteke, obdelovanje demografskih podatkov, pa tudi razvijanje filmov, ki ga je opravil študent etnologije. Za rezultat pedagoških prizadevanj vseh mentorjev skupin štejem namreč tudi to, da so bili udeleženci tabora pripravljeno delati tudi pozno v noč — seveda ob veliki pripravljenosti ravnatelja in učiteljev OŠ Bovec, ki nam je dala prostore, saj bi brez ustreznih prostorov taka intenzivnost dela ne bila mogoča.

Mladinski raziskovalni tabor je torej svojo pedagoško vlogo dobro izpolnil in mislim, da je nujno nadaljevati s tako obliko dela z mladimi. Obenem je ta skušnja izredno koristna za etnologa kustosa, saj je poleg možnosti dela na terenu in zbiranja podatkov to velika priložnost tudi za navezovanje živega stika tako z mladino kakor s pedagoškimi delavci in izpolnjevanje vzgojne naloge muzeja.

Inga Miklavčič-Brezigar

MEDNARODNI FESTIVAL ETNOLOŠKIH IN EKOLOŠKIH FILMOV

KRANJ, 30. 9.—3. 10. 1985

Kranjski festival je letos, v drugem nadaljevanju, uspešno uveljavil svojo dvotematsko usmeritev. Ob prvem festivalu pred dvema letoma je še bilo slišati poenostavljeno utemeljitev dvotematske usmeritve, češ da ekologija v naslovu pomeni komponento stehni-zirane civilizacije, polne odpadkov in odtujenega življenja, etnologija pa naj pokaže stare vrednote, h katerim se moramo vrniti, da bo naše življenje spet kvalitetno. Ob drugem kranjskem festivalu k sreči nismo več poslušali takih neumnosti. Tudi sami festival-

ski filmi so jih demantirali. Danes ta vizija in kvaliteta kranjskega festivala v sintezi obeh strok v naslovu. V bistvu gre za nekakšno etnološko ekologijo oziroma kulturno ekologijo (v Ameriki »cultural ecology«), torej za zavest, da so za človeka pomembne predvsem vse tiste usodne spremembe okolja, ki neposredno ali posredno vplivajo na kulturo v najširšem smislu. Ta pogled vse prepočasi prihaja tudi v slovensko etnologijo. Zato je kranjski festival prava spodbuda za nove metodološke usmeritve sloven-

ske etnologije, čeprav ni nastal s tem namenom.

Selekcija je od 52 filmov iz 14 držav izbrala 26 naslovov iz 12 držav. Največ zavrženih filmov ni ustrezalo tematiki festivala. Med sprejetimi pa jih je bilo nekaj, ki so prava spodbuda za nadaljnji obstoj kranjskega festivala.

Francoski *Ziveti v narodnem parku* (Vivre en Brière) prikazuje najprej historiat narodnega parka naravne in kulturne dediščine v močvirnem ustju Loire. Izrablja filmsko dokumentacijo iz 30. let, ko so takratne oblasti naletele na odpor prebivalcev, češ da režim parka preveč krni pravice krajanov. Enaka situacija se ponavlja tudi še danes. Film v nadaljevanju prikazuje današnje pomisleke prebivalcev nacionalnega parka, ko se upirajo udvaji zaradi njenih neživiljenjskih odločitev. V dialogu med nasprotnima stranema pa se počasi oblikujejo načela, ki varujejo naravno in kulturno dediščino, hkrati pa omogočajo razvoj narave in človekovih dejavnosti. Z istim vprašanjem se ukvarja tudi prvonagrajeni film kranjskega festivala, angleška *Dolina* (Valley). Najprej pokaže soodvisnost narave in z njo povezanih človekovih dejavnosti, nato pa se vpraša: kako varovati neko stopnjo ekološkega ravnotežja, ne da bi hkrati zavirali razvoj narave. Film nudi vpogled v angleški način varovanja kulturne dediščine v obliki SSSI (Site of Special Scientific Interest — kraji posebnega znanstvenega zanimanja), ki strogo varuje konkretne naravne pojave (sipine, del obrežja, določeni rastlinski pas itn.) oziroma manjše ekosisteme, ki so predmet zelo strogega varstva in vzdrževanja in kot taki služijo v didaktične in turistične namene.

Podoben način varovanja nam je odkril tudi madžarski film *Zakladi ledin*. Pas plevela ob železniški progi je skrbno zagrajen z bodeči žico.

V poljskem filmu *Rudnik ob reki* se človekova prvobitna odvisnost od narave pokaže v vsej dramatičnosti. V preprostem filmskem triku se v idilično pokrajino projicirajo črne silhуетe tovarn in vizualno predstavljajo nemogočo načrtovalno strast človeka. Film je grajen kot propaganda za plebiscit. Posamezniki v kamero izjavljajo svoje pomisleke o načrtovani gradnji. Do konca filma ni razvidna končna rešitev, kar povzroči, da film izzveni kot vprašanje o smislu vseh bodočih podobnih projektov.

Mnenje večine spremljevalcev kranjskega festivala je bilo, da je letos

prevladala ekološka problematika. S stališča tradicionalnega gledanja na dvotematsko usmeritev, kakor sem jo označil na začetku, je to res, čeprav bi natančneje zadeli, če bi rekli naravovarstvena problematika. S stališča sinteze obeh v naslovu omenjenih strok, torej s stališča kulturne ekologije, pa lahko zanemarimo tradicionalno razdelitev na izrazito etnološke in izrazito ekološke filme. Belgijski *Po sledih belega lisjaka* je ravno toliko etnološki kolikor ekološki film. Zaključni se s prikazom rituala črnškega plemena Dogonov, ki se ponavlja vsakih 60 let, v skladu s plemensko kozmologijo. Avtor se sprašuje, ali bo spričo strahovito hitrega razpada tradicionalnih plemenskih struktur kot posledice vpada evropske civilizacije naslednji ritual v prvi polovici 3. tisočletja naše ere sploh še zaživel? Ali ni torej s stališča tradicionalne afriške kulture evropska civilizacija najhujša ekološka katastrofa?

Na žalost se kolonialno razmerje med civilizacijo in kulturo ne kaže samo v Afriki in v tretjem svetu, marveč se je enako tragično ponovilo tudi v SR Sloveniji, na Krupi. Film TV Ljubljana *Kjer kukavica gnezdi* se je čustveno, vendar dovolj polemično odzval zdaj že znani ekološki tragediji v Beli krajini. Pokazal je, da neosveščen gospodarski interes enako tragično zaseka v ekološko neosveščeno prebivalstvo slovenske vasi v drugi polovici 20. stoletja, kakor evropski kolonialni gospodar v afriško plemensko kulturo v prvi polovici tega stoletja. Hkrati pa film dokumentira (ne)kulturo slovenske politike in državnih služb.

Na tej točki je drugi kranjski festival storil največji korak naprej v primerjavi s prvim festivalom pred dve letoma. Potegnil je ločnico med ekologi fundamentalisti in ekologi reformatorji, pri čemer je bila etnologija tisti katalizator, ki je z vključitvijo kulture potrkal na zavest posameznika in omogočil široko gledanje na človeka in naravo kot celoto. Ekologija danes ni več samo specialna veja biologije, niti samo tehnična panoga za čiščenje vode in zraka, ampak procesna multidisciplinarna znanost, ki bo v dolgotrajnem procesu (verjetno do konca človekovega bivanja na Zemlji) iskala novo sožitje med zdaj nasprotujočimi silami človekovega in naravnega razvoja.

Po filmski strani se v Kranju ni dogajalo nič posebno vznemirljivega. Značilnost filmov, ki jih privablja

kranjski festival, je silno preprosta filmska govorica, v službi ideje, ideologije, sporočila, morda celo propagande, z veliko dozo didaktičnosti. Slednja je na primer popolnoma prevladala pri sicer aktualnem nemškem filmu *Gozdovi umirajo*, kar je v dobršni meri zmanjšalo njegov domet.

Slovenski filmi so sestavljali zelo pisan paket. Med izbranimi filmi so nastopili trije dokumentarci TV Ljubljana. Film *Kjer kukavica gnezdi* sem že omenil, zelo dobro pa je ujel letošnje festivalsko usmeritev tudi film Andreje Humarjeve *Vrtnar posebne sorte*, portret krajinarja C. Jegliča. Zdelo se je, da se film vseskozi suče okoli zelo pomembne in aktualne problematike, ni pa znal ali hotel natančno pokazati, v čem je ta pomembnost. Ali je Jegličeva kvaliteta zgolj idilika s konca prejšnjega stoletja ali pa je njegov način sožitja z vegetacijo lahko poduk za današnje dni? Na to vprašanje si je moral odgovoriti vsak gledalec sam. Iz slovenske off proizvodnje je na kranjskem festivalu uspešno nastopil Prodnikov film *Od novne do kruha*. Ta se prav nič filozofsko ne sprašuje o ekologiji in etnologiji, ampak zelo lepo in dosledno dokumentira starinski postopek pridobivanja novih površin s požigalništvom. Na novi njivi zraste rž, ki jo požanjejo, omlatijo, zmeljejo in spečejo v

štrucu kruha. Klasični etnografski film.

Ceprav sodi kranjski festival med mlade in razmeroma ozko specializirane mednarodne festivale, bi zandarle pričakovali večji odmev svetovnih kinematografij in manjših, neodvisnih producentov. Veliko je bilo govora o tem, zakaj se producenti ne zanimajo za sodelovanje. Ugibalo se je, ali je ta vrsta filma premalo komercialna in tudi nagrade ne bi pripomogle k večjemu zaslužku? Pravega odgovora ni bilo. Najbolj je čudno, da ni jugoslovanskih TV centrov, ki proizvajajo brez števila dokumentarcev na temo kranjskega festivala. Vsekakor je pri kranjskem festivalu strokovni interes močnejši od producentskega. To situacijo podpira kompetentna žirija, ki so jo tudi letos sestavljali izvedenci iz Jugoslavije, Avstrije, Italije in ZDA. Lahko bi rekli, da je zanje strokovna kvaliteta pomembnejša od filmske. Tudi bodočnost kranjskega festivala moramo iskati v bolj natančnem oblikovanju vsebinskega profila, v smeri kulturne ekologije. Očitno je, da problematika, ki jo odpira kranjski festival, ne more biti več motiv za slikanice, razglednice vseh vrst, temveč je lahko le predmet nove multidisciplinarnar znanosti, kateri je film sredstvo pri raziskovanju in predstavitvi dognanj.

Niško Križnar

POSVETOVANJE O VLOGI FILMA IN VIDEO KASETE PRI ETNOLOŠKEM TERENSKEM DELU

KRANJ, 1. 10.—2. 10. 1985

V okviru mednarodnega festivala etnoloških in ekoloških filmov v Kranju je Avdiovizualni laboratorij Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU pripravil dvodnevno strokovno posvetovanje o vlogi filma in video kasete pri etnološkem delu. To je bilo prvo jugoslovansko srečanje profesionalnih etnologov — specialistov iz Skopja, Sarajeva, Zagreba, Ljubljane in Kranja. Osem nosilnih referatov je imelo vlogo podžigalcev diskusije, ki pa se zaradi obširne tematike v dveh dneh ni mogla dodobra razgreti, kaj šele, da bi se nakazale vse podrobnosti. Čutiti je bilo veliko zamudo pri razreševanju osnovnih dilem znanstvene uporabe filma v številnih jugoslovan-

skih krajih. Jugoslovanski etnološki film ima sicer pestro, vendar izredno stihijsko zgodovinsko podobo. Odvisen je od pobud posameznikov in nima nikjer razen v Sloveniji institucionalne zaslombe (Avdiovizualni laboratorij ZRC SAZU).

Zato so se morda referati prvega dne ukvarjali s povsem osnovnimi metodološkimi vprašanji (npr.: ali kamera objektivno odslikava realnost, ali naj etnolog sam vzame kamero v roke itn.), z njimi polemizirali in skušali odkrivati idejno teoretična izhodišča za take oblike etnološkega filma, ki konkretnemu okolju najbolj ustrezajo. Presenetili so trije sarajevski referenti (*Velibor Stojaković, Zlatko Mileusić*